

Universitätsbibliothek Wuppertal

Omnia Divini Platonis Opera

Plato

Basileae, 1551

Dialogus decimus (argumentum)

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-245](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-245)

scis omnibus despiciens, præuaricatur: is ultimo ut auertatur expieturque remedio indiget. Mors autem ultimum non est: sed extrema magis sunt inferorum supplicia: quæ licet uerissime narrentur, auertere tamen huiusmodi animos nequeunt. Quoniam si auerterent, nulli qui parentes scelerate pulsarent unquam reperirentur. Quare oportet horum flagitiorum supplicia in hac uita non inferiora illis quæ apud inferos sunt, sed æqualia pro uiribus ponere. Ita igitur sanciamus. Siquis non furiosus patrem aut matrem, eorum uel superiores pulsare audebit, primum ut in superioribus, opem præsentem ferant. Et incola quidem uel peregrinus, si opitulabitur, in publicis certaminibus tanquam præses alijs præponatur, sin minus, à regione uniuersa perpetuo exterminetur. Sin autem incola non sit, auxiliatus quidem laudem: non auxiliatus, uituperium consequatur. Seruus opitulatus liberetur: non opitulatus, centies publico cædatur flagello. Et si in foro id contigerit, ibidem à uenaliu reru curatoribus puniatur. In alijs partibus urbis similiter ab ædilibus qui præsentem fuerint. Eodem modo extra urbem in agro ab his qui curandis agris tunc præsident. Quod si ciuium aliquis parentibus à filio uerberatis præsens fuerit, siue uir, seu mulier, siue adolescens, seu senior, defendat protinus, scelus cõclamans. Qui auxiliari noluerit, Iouis patrij ac generis seruatoris imprecatione per legem prematur. Demum quicumque pulsasse parentes cõdemnabitur, primum perpetuo exulet: deinde & à sacris omnibus arceatur. qui si minus abstinere, à principibus agri uerberibus & omnino utcumque uoluerint plectatur, & si ab exilio reuertatur, morte peccata luat. Quisquis uero liber, cum huiusmodi homine comedet aut bibit, uel aliquo pacto unam quicquam geret, aut tanget, aut sponte loquetur, is nec in templum ingrediatur, nec in forum, nec omnino in ciuitatem proficiscatur, antequam mundetur. putare namque debet scelerato se cõmercio contaminatum. Quod si non obtemperauerit, sed ciuitatem & templa inique coinquinet: quicumque magistratus fieri hoc senserit, nisi confestim punierit, maximarum iniuriarum reus est habendus. Si seruus liberum hominem, seu ciuem, siue peregrinum pulset, præsens quilibet auxilium afferat. Sin minus, prædicta secundum censum multa puniatur. Qui ergo præsentem erit, pulsato succurrat: uinciantque pulsantem, & ei uinctum tradant, cui fecit iniuriam. Qui in compedibus teneat, uerberibusque ut uelit, ita pulset, ut nullum domino inferat damnum, deinde ipsum domino habendum reddat secundum legem. quæ ista sit. Si seruus liberum hominem non imperantibus magistratibus uerberauerit, dominus à pulsato uinctum ea conditione accipiat, ut non antea soluat, quam pulsato seruus ipse solutione se dignum esse iam persuaserit. Hæc uero eadem leges ad hæc omnia mulieribus inuicem ad uiros, uirisque ad mulieres communes esse debent.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGO
 gum decimum de Legibus.

FORDIVM decimi epilogum supplet noni, admonens tractanda esse iudicia de ui in rem ipsam illata, post iudicia de ui in personam in nono disposita. Quoniam uero nulla uis diuina in tolerabilior est, quam quæ contemptu quodam infertur: nimirum contumelias & iniurias uel in personam, uel in rem ex contemptu proprie natas in propria capita seligendas esse decernit: & has quidem sub quinque capitulis. Aut enim in sacra publica, aut priuata sacra, aut contra parentum reuerentiam: uel contra præstantiam magistratus, uel contra ciuilem gentilemque alicuius ciuis dignitatem committitur. Hæc ergo exactissime iudicanda cæteris tam auctoribus legum quam magistratibus iudicibusque committit. Distinguit post hæc à cæteris ea quæ in deorum contemptum fiunt, quasi omnium ultra quæ dici possit grauissima: in quibus decimi huius omnis uersatur intentio. Sed primo quidem quid intersit sacrilegium inter atque impietatem, innuit. Sacriligium sanè rapinam nominat, siue res, seu persona cõsecrata superis rapiatur. Atque id quidem uelut species quædam sub ipso impietatis genere continetur. Nam ultra sacrilegium sub impietate comprehenduntur, & cætera multa in deorum contemptum siue cogitata siue dicta seu facta, & cõmissa pariter & permissa atque etiam prætermissa. Ac ne quid nos lateat, ad impietatem etiam pertinet familiaritas & cõmunio omnis seu in cibis seu uerbis cum ijs inita, qui ob nefaria scelera arcetur à sacris, qui & contaminati cæteros quoque uel ipsa propinquitate cõtaminant. Quæ quidem de re in calce noni ita pertractat, ut uaticinari uisus sit execrationes quotidie factas à nostris prophanos à cõmunionem ecclesie propellentibus. Proinde medicus noster animos impietatis morbo languentes diligentissime purgaturus, in primis causas huius morbi perquirat. Ac dum inquirat, Euangelicam tradit sententiam. Quicumque enim inquit, de deo crediderit secundum leges, religiosus erit, neque prophanum quicquam uel agere aliquando, uel loquetur.

Quam recte à fide hic dedit exordium? & à fide legibus adhibenda? Sed ne turbet quæso deorum numerus, quæ nõ turbat numerus angelorum. Nihil enim plus apud Platonem tot possunt dii, quam apud nos tot angeli, totq; beati. Ceterum quidnam leges scilicet sacræ, et omniũ antiquissimæ de dijs, id est de deo angelisq; deo seruiantibus aiunt? Profecto tria. Primum quidem, hos deos esse. Secundum, omnibus prouidere. Tertium, iuste pro meritis merita suppliciaq; rependere. In ipsa huius sententiæ fide obseruantiaq; pietas tota consistit. Quis igitur impius? Qui uidelicet uel negabit eiusmodi deos esse, uel & si sunt, prouidere: uel & si prouident, iuste rependere: id autem est putare superos iudicum humanorũ more solis muneribus uel ab iniusto collatis facile posse placari. Plato igitur tres impij morbi causas expulsurus probabit esse deos, & qui in mundo sint spherarum mundi rectores, & qui super mundũ dei summi contemplatores. Probabit deos omnibus uel minimis prouidere. Probabit constanti iustitiæ rectæ bilæce libraq; nõ extrinseca munera manuum, sed intima animorum merita pensitare. Deniq; hac doctrina ueluti quodã legis exordio ab omni diuinorum cõtemptu dehortabitur omnes, & cohortabitur ad pietatẽ. Præterea legum minis flagellisq; perterrebit impios, atq; torquebit. Principio deos esse duobus communibus indicat argumentis. Primum quidẽ ab uniuerso rerum genere, secundum uero à specie humana deducitur. Primum igitur est eiusmodi. Compertum habemus ordinem ubique à ratione procedere, & ordinem quidem nusquam et nunquam interruptũ à ratione potenti: ordinem quoq; cõmodissimum ab optima ratione. Cum igitur uniuersi tum dispositio, tum progressio ordinatissima sit, ac semper & ubiq; talis, neq; id quidem absq; mirifica quadam commoditate, necesse est mundũ ab optima potentissimaq; ratione disponi, atq; moueri. Et cum unum sit uniuersum, unũ uero ex diuersis nõ fiat nisi ab uno, consequens est unam esse summam eiusmodi rationem, Esse præterea rationes plures diuinas sub summa ratione diuina, quemadmodũ in uno mundano opere rationabiliter ordinato, multi sunt globi inter se specie et uirtute distincti: atq; omnes rationabiliter ordinati: adeo ut mundi quodãmodo multi, in amplissima uideantur mundi unius circumferentia contineri. Itaq; similiter multi mundorum quasi angustiorum rectores deinceps dispositi, sub uno amplissimi mundi rectore comprehenduntur, Qui sanẽ cum nõ solum ordinator sit: sed ipse, ut ita dixerim, imensus ordo: multo magis ordinatore gaudet q̃ ordinato. Quocirca si multis in uniuerso ordinatis proculdubio delectatur, multis quoq; oblectatur ordinatoribus. Quippe cum amplissimi regis excellentissima in hoc amplitudo cõsistat, ut non angustos tantum seruos, sed amplos quoq; & multos habeat infra se reges. Secundum uero ad idem argumentum à specie humana deductum, est eiusmodi. Naturalis speciei cuiusq; instinctus inanis esse non potest. Naturale quoq; speciei animalium perfectissima iudiciũ omnino falsum esse non debet. Cum uero humana species animalium perfectissima in omnibus ubiq; semper naturali instinctu immutabiliq; iudicio ad religionem feratur, necesse est esse superos qui religione colantur, superesse quoq; corporibus animas, quod quidem religionis est potissimum fundamentũ. Attende Platonis dictũ, rationes de diuinis, & si interdum nõ nimis argutas, esse tamen ueras. Itẽ occasiones duas ad impietatem. Intemperantiam scilicet corporearum uoluptatum concupiscentiã: rursusq; ignorantiam ex absurdis poetarum physycorumq; quorundam opinionibus ortam. Poetas in tribus circa deos errasse. Primo quod ex cõfusione quam chaos nominant, erupisse deos cecinerint. Secundo quod alios ex alijs absq; recta ratione, & quasi per humanum cõcubitum progenitos asseruerint. Tertio quod omnes hominum perturbationes, errata, flagitia in deos nefaria impietate transfulerint. Physicos quoq; illos in religione peccasse, qui uel cum Democrito casu quadam temerario potius q̃ ratione diuina componi somniãt uniuersum, mirabili ratione digestum: uel cum Anaxagora et Archelao cœlestia nihil habere in se diuinius opinãtur quam clemẽta. Præterea formas corũ quæ gignuntur, manifeste ad finem ubiq; directas, aiunt ex elementalibus potius impetu prouenire, quã ab arte mētis ad certũ finem singula dirigētis. Quoniã uero in his cõsultandis, atq; insuper in cõfirmandis quæ & modo probauimus, & deinceps ex mente Platonis in hoc cõpendio asseremus: in theologiæ nostræ libris suimus longiores, idcirco in præsentia breuiter percurreremus. Cõsidera quãta sit Platonis nostri religio, et quã exploratũ habeat deũ esse, qui cõtra negãtes deũ disputãs, uix ab ira cõtinere se potest: uir alioquin supra modũ omniũ & in uita et disputatione mitissimus. In his certe admonet, nõ esse eos qui deũ negauerint, tolerãdos. Nota Platonẽ probare illos, qui in ortu et occasu solis ac lunæ adorant non solem proprie atq; lunam, sed diuinã potius beneficentiã: cui quotidie gratias pro tanto luminum dono iubet agi. Iudicat illum inter homines esse quasi monstrum, qui contra tum naturalem instinctum, tum educationem, tum communẽ cõsuetudinem superos esse negat. Mox uero admonet iuuenes, quod, si fortẽ absurde quædam ex auditu contra deum opiniones inuaserint, ut quamdiu iuuenes sunt, iudicio de rebus diuinis abstineant, senioribus credant & legibus, donec ætas, experiẽtia, ratio doceat. Assert præterea in medium opiniones quorundam qui sapientes habiti sunt: per quas homines facile ad impietatem iniustitiãq; declinant. Opiniones inquam asserentes quatuor elementorum naturas fortuito quodam motu inuicem cõsuentes cuncta coaceruasse, Præterea religionem iustitiãq; nulla ueritate, sed hominum opinione cõstare. Quamobrẽ concludit, hæc tanquã & priuatim & publice omnium perniciosissima esse rationibus cõsultanda: neq; cogendos homines ad legum obedientiã & obseruationem minis duntaxat atq; tormentis: sed persuasionibus insuper atque rationibus. Alioquin hominẽ rationale animal, ideoq; liberũ, nisi rationis uinculo comprehenderis, neq; debere aliter, nec posse ligari. Excitantã

igitur

igitur legibus rationem: cuius tanta uis est ad inueniendum deum: ut post rationalem inuestigationem certior sit rationem in natura esse quam in seipsa, & tanto certior, quanto naturales effectus ordinatiores cōspicit quam humanos. Vnde etiam tanto perfectiorem esse in natura artem quam in homine animaduertit. Hinc rursus animaduertit artem operibus naturalibus presidentem, cum perfectior sit humana: et humana non solum sit, sed etiam uita sit atque intelligentie particeps: nimirum uiuam & intelligentem esse: imò uero uitam & intellectum: adde et uoluntatem. Cum enim singula manifeste ad proprios dirigat fines, certum est praeuidisse finem atque uoluisse: immo uero praeuidere semper & uelle: quemadmodum ordo in singulis semper cōseruatur integer: uel ubi interrumpi uidetur, citius quam dici possit, instauratur. Hanc uero esse diuinam prouidentiam, minime dubitamus. Prouidentia inquam neque minima negligentem: non enim haec minus sunt ordinata quam maxima: neque in maximis laboratem. Non enim ordinationi resistunt ordinatori quam proxima: quae eodem nutu uoluntatis assidue ordinatur, quo & fiunt, et procul ab omni praeuaricatione seruantur. Hinc illud. In altis habitat: & humilia respicit in caelo & in terra, sicut & caelum ipsum dum suum in se absque labore peragit cursum, interim absque negligentia terram uberrimo radiorum suorum munere circumfundit. Inter haec uero quod ait legem & artem natura uel non minus quam natura cōstare: quia proles sint mentis: intellige non minus ueras quam naturae formas existere: gignique ab intellectu diuino tanquam patre, & à mente humana uelut matre. Et aduerte solitam Platonis nostri pietatem inuocantis deum ad cōfirmandos deos. Deum inquam unum: ut doceat deos omnes referendos ad unum. Dicit autem se dei summi auxilio fretum tutissime de diuinis disputaturum. Principio quidem eos physicos improbat, qui summa rerum principia corporea posuerunt, ex quibus deinde uita intelligentiaque procederet: cum dicere potius debuissent, corporea à uita intellectuali pendere. Id autem ita esse, profitetur noua non dico sententia, sed ratione se probaturum. Sententia enim eiusmodi prisca est ante Platonem theologorum: Argumentatio uero qualis hic fiet à motu, Platonis est propria. Distinguit autem ipsum motionum genus in species decem: scilicet in Circuitum, Localem transitum, Condensationem, Rarefactionem, Augmentum, Decrementum, Generationem, Corruptionem, Mutationem, siue alterationem in alio ab alio factam, & mutationem ex se, tum in se, tum in alio factam. Admiratur motum orbicularem, siquidem in eo stat centrum indiuisibile, mouentur reliqua. Item in sphaera longe profunda quamplurimi circuli designantur, alij deinceps alijs ampliores. Atque id quod mirum est, eodem momento angustissimus circulus et amplissimus circuitum peragunt: adeo ut & huius tarditas in continuo corpore, & illius uelocitas sit pariter admiranda. Medij uero & ad dimensionem & ad motum secundum certas proportionem medio quoque modo se habent. Multa de his in expositionibus theologiae tractauimus. Dicit autem & de illo: quod mutat locum, mutare centrum, id est centrum loci, ad quod corporis mobilis circumferentia comparatur, nonnunquam uero praeter id quod centrum mutat, seruare etiam quodammodo idem centrum: quando scilicet non fixum, sed translatum loco per aequalem quandam circumferentiam circumagitur. Praeterea ubi de generatione loquitur, ait, principium, id est naturam motricem atque seminariam: quando alteratione proficit, per tres procedere gradus, id est in longum, latum atque profundum: item attingere usque ad quantitatem, & qualitatem, formamque substantialem per effectus suos sensibus manifestam: rursus peruenire ad esse formale & uitale atque sensuale. Putat autem in his motibus molem quidem corpoream moueri, sed non mouere: formas uero corporeas & mouere moles & moueri ab anima: Animamque mouere quidem duo haec: sed ipsam non alio, immo ex seipsa moueri: sed ita mouere, ut una cum rebus mutatis ipse interim suo quodam pacto mutetur. Praestantiores ergo animabus diuinis angelicisque mentes existimat, quae inferiora moueant, ipse interim minime permutate. Eminentius denique ipsum bonum mentibus esse iudicat. omnes enim boni gratia appetunt ueritatem. In his tangit multa ad naturam per se mobilem pertinentia, tanquam ad proprium motionis generationisque principium. In quo motio quaedam formalis & generatio spiritalis suapte natura uiget, motionum generationumque exemplar. Cōfirmat super omnia quae mouentur ab alio, esse naturam mobilem ex seipsa, uidelicet ne procedatur in infinitum. Imò uero ut quemadmodum ultra illa quae per aliud lucent aut calent, peruenitur ad aliquid per se lucidum, per se calidum: sic praeter res ab alio mobiles ad rem per se mobilem ueniantur. Quippe si nunc quiescant omnia, & paulopost aliquod praeter ceteris moueri debeat, quidnam primo mouebitur? Non quidem diuina substantia prorsus immobilis. Neque etiam corporea ulla quae motum ab alio mutantur. Solum ergo quod ex se mobile est, primo mouebitur, exercensque suum in seipso motum, traducet in alia. Id enim ita praestat corporibus ut moueantur, sicut immobile rerum principium rebus praestat ut moueant. Animam uero esse naturam per se mobilem, patet tum intrinsecus, quando suapte natura libere ratiocinando discurret atque cōsultat: tum extrinsecus, quamdiu sua praesentia praestat corpori ut per se quodammodo moueatur. Sed de ijs omnibus, & praeterea quod super animas sphaerarum rectrices oporteat esse angelos atque deum, in theologia abunde tractamus. Vbi uero Plato animam appellat motionem generationemque, intellige per modum causae, id est proprium motionis generationisque principium. Et ubi à seipso moueri, esse animae rationem. Nota ibidem dici etiam rationem animae esse quod possit mouere seipsam, ne actum motionis intelligas esse animam, sed potentiam, non accidentalem inquam. Nam & substantiam ibidem uocat animam. Sic ergo definit: Anima est substantia propria habens potentiam, qua et moueatur ex se, & cetera moueat. Quemadmodum uero res ex se mobilis re-

ab alia mobilem antecedit: sic animam dico rationalem antecedere putat totam machinam corporalem, cum nullē corpus ualeat ex seipso moueri. Antecedere Platonici aiunt, & dignitate simul & tempore. Siquis uero Platonū à Christianis minus dissentire uelit, exponat animā nostram uel momēto quodā temporis, uel saltem dignitate creatorisq; intentione præcedere. Ex eo autem quod animæ substantia prior est substantia corporis, affectus quoque, ea motus, & dotes familiares animæ, concludit passionibus corporis esse priores. Vbi numerat animæ proprium, memento quæ actionē significant, esse animæ nostræ superioribusq; communia. Quæ uero passionem, propria nostræ, uel cum demonibus infimis tantum communia. Naturalem tamē motū qui in corpore passio est, esse in anima actionem. Et quod in corpore est longitudo, latitudo, profunditas, qualitas, motus, id esse in anima acumen, iudiciū, memoriam, habitum & affectum. Cetera eiusmodi habes in theologia distinctius. Dicit & animam etiam esse malorū causam, scilicet per accidens, & quia anima nostra liberum habet arbitrium. Caue ubi dicit mundū gubernari ab anima scilicet sua, quod addit geminam esse animam, unam quidem beneficam, alteram uero contrariam, ne substantiam accipias geminam, sed potentiā. Siquidē in anima mundi atq; celesti, potentia est: altera quidem motrix corporū, intellectualis altera. Intellectualis certe benefica est, ordine cuncta disponens. motrix uero eatenus benefica, id est ordinatrix, quatenus subest alteri. Cui quidem nisi subesset, quanto efficacior est ad motū, tanto magis carens arte præcipitaret uniuersum atq; confunderet. Animam uero coelestem habere mentem, probat ex ordine quem in omni motu generationeq; semper obseruat. Profecto amentes uidemus quatenus à mente alieni sunt, eatenus ab ordine alienos. Ordinem in præsentia dicimus mutuam inter se rerum actionumq; cōnexionem congrua successione dispositam, & ad finem certum propria quadā ratione directam, atque in cunctis quoad fieri potest, simile, æquale idemq; seruantē. Eiusmodi ordinē ab his duntaxat qui mentis cōpotes sunt, seruari uidemus, atq; in ipsa uniuersa si progressione prorsus impleri. Impleri inquam tam cōmodissime quā pulcherrime. Ex quibus apparet ab anima quæ mentem habeat & artificiosissimā & optimā gubernari. Neq; ab re circuitū dixit propriū esse mētis. In circuitu enim indiuisibile centrum manet, dum circumferentia redit in idem, & in figura motuq; seruatur æqualitas. In mēte similiter, simplex fixusq; ad ipsum uerum directus manet intuitus, dum causæ in effectus per media explicantur, uicissimq; effectus similiter replicantur in causas. Reditq; interim animaduersio mentis in seipsam considerandam, & simili, æquali, eadem, intelligendo, ualendo, agendo, intentione, regula progressione procedit. Postquam uero & cœlestes sphaeras animabus, & animas mentibus optimis præditas esse probauit, significauitq; et uniuersum anima una, & multas sphaeras multis agi, iam distinguit paucis modos tris, quibus animæ cœlestibus coniungantur: dicens animam uel ita globo inesse sicut anima nostra corpori, ut inde animal unum efficiatur: uel sic adesse ut nō uiuificet quidem globum, sed moueat tātum atq; regat, siue mirabili quadam solum mouendi potentia, siue quodā insuper medio. Et si ex tribus propositis nullum præ cæteris manifeste hic eligat, Platonici tamē omnes primum absq; controuersia eligunt, idemq; omnino sensisse Aristotelem Theophrastumq; existimant. Putāt enim Platonem idem probabilius habuisse. Nam argumentatio ipsa per quam hic cœlum efficit animatum, animā ipsam innuit unā cum moto cœlo moueri. Quod nisi ex ea & globo unum fieret animal, certe non mobilis motor esset, sed motor immobilis. Idem confirmat in Phædro. Idem et in Timæo dicens, cum uellet mundi architectus, mundum intellectualem animal facere: neq; posset intellectus absq; medio adesse corpori: coniunxisse intellectum quidē animæ, animam uero corpori, atq; adeo ut medio insuderit mundo, & inde per cuncta diffuderit. Ceterum curnam Plato hic cœlestes tantum deos manifeste confirmat? Quoniam superiorum cōtemplatio est à legum materia admodū aliena, & per cœlestes deos qui mouentur, & proprijs mancipantur officijs, satis admonet superiorem esse quærendū, qui & immotus ipse moueat omnes, & communis dux, propria singulis assignet officia. Quid plura? Manifeste super cœlestes animas diuinam esse mentem mentesq; angelicas demonstrauit, ubi ait, cœlestem animam, utpote quæ ex se non habeat, si intellectum semper diuinum acceperit recte cuncta perducere, prout apud deos recta felicitasq; habetur: alioquin penitus aberrare. Ideo Plato ubi ab anima procedit ad mentē, quasi qui ab oculo ad superius ascendat lumē, ueretur admodū ne caligare cogatur. Postquam uero deos esse mōstrauit, prouidere demonstrat, à singulari quadam sententia sic exordiens: Natura quedam diuinitati cognata, homines nō omnino à specie humana degenerantes ducit ad affirmandum esse deum, quamuis interdum de prouidentia dei apparens prosperitas improborum, quæ falsa prosperitas est, quæ & statuto tempore dabit pœnas, dubitare nos cogat. Profecto deus in intelligendo facit, consequenter quod facit intelligit, ac si totum facit, intelligit quoq; totum. Si cognoscit totum, cognoscit et partes ex quibus totum necessario cōstat: si partes, ergo particulas ex quibus necessario partes. Potest ergo & scit uniuersum regere, qui potest & scit prouidere. Vult quoq; utiliter gubernare totū opus suum. Gubernari uero bene nō gubernatis partibus, nunquam potest. Ita neq; medicus, neq; architectus opus totum absque partibus ad id necessario conducentibus, optime curat. Non negligit deus minima gubernare, qui facere minima non negligit. Neq; difficilis est gubernatio deo: cui est procreatio facilis. Neq; mollitie ad curandum tardior est, qui omnium est fortissimus, qui accuratius cūcta gubernat, quā uel ars uel natura quæ ab arte naturaue fiunt. Nam quāto magis à deo dependent opera dei, quā artis uel naturæ opera ab arte siue natura, tanto deus operibus suis prouidet diligentius

diligentius: per cuius providentiam cetera quoque id habent, ut similiter suis quoque provideant. Quoniam uero ars quo perfectior est, eo facilius parua simul expedit atque magna, in deo autem ars est immensa, nimirum minima simul et maxima summa facilitate gubernat. In quibus utique dispensandis, non totum gratia partium, sed partes totius gratia disponit, bonumque cuiusque proprium refert ad uniuersi bonum. Inter omnia uero sub luna maximam habet circa humanam speciem diligentiam, tum quia perfectissima est: tum quia ipsa colit deum: quasi ipsa singulariter excollatur a deo. In his notabis, a deo summo per singula rerum genera speciesque diuinos distributos esse rectores, uel minimarum actionum passionumque curatores. Qui sicut per potentiam eius possunt, quicquid possunt, ita per providentiam ipsius uel minimorum procuratricem, minima quoque procurant. Notabis in sideribus esse sensus, et ut Plotinus Hermiasque disputat, uisum proprie atque auditum, sed in alio quodam genere longeque prestantiore quam sensus animalium terrenorum. Notabis et animam humanam semper corpori esse coniunctam, assidue quidem aethereo corpori, per successione uero tum terreno, tum aereo corpori, item motum animae, quia primus est atque ex se, ideoque liber, posse in formas uarias deriuari: usque adeo ut anima alias in habitum inferiorem homine, alias in superiore homine conuertatur: et illo quidem quasi quadam grauitate ad loca inferiora descendere: hoc autem ceu leuitate sublimia petere. Ex quo apparet conceptos ex proprijs motibus habitus cum diuinae uoluntatis lege concurrere. Si cut enim lex illa dicitur, bonis quidem animis caelestia, malis uero terrestria conuenire: sic omnino nullo extrinsecus impellente, et quasi naturali quodam instinctu, et bonorum habitus sponte superiora petunt, malorum uero ad inferiora labuntur. Hic profecto si longius commentari liceret, exponere illud obscurissime dictum, ubi inducit aliquem transmutare conatam ignem in aquam animatam, quasi difficillima molientem. Nam cum et aqua igni contraria sit, et anima creari non possit ex igni: nimirum impossibilia tentat, qui ignem in aquam animatam transmutare molitur. Neque minus obscure dictum est, quod de resolutione et diuisione dialectica est exponendum. Nempe si quis diuidendo procedat per tres gradus, scilicet a genere quodam generalissimo ad species subalternas, ab eisque ad specialissimas, demumque species facile diuidit: similiter qui per eosdem gradus resoluit, a specie specialissima ad subalternum genus, et inde ad generalissimum, facile quoque resoluit. At uero qui per singula numero infinita peruagari uoluerit, irritum opus aggreditur. Sed de his in commentarijs in Philebum. Inter haec notabis Platonis uerba Dauidis propheta oraculo quam simillima: neque ascensu in caelum, neque descensu in infernum diuinum posse iudicium euitari. Post haec ostendit deum a prauis non posse muneribus iniuste placari. Vbi considerabis deum diligentiore esse humani generis curatorem, quam pastores ouium, gubernatores nauium, duces exercitus, agrorum rustici, eorumque aurige, medici agrotantium. Praeterea omnia sub caelo plena malorum, perpetuumque circa animas bellum. In quo uitia deorum trahunt: dii uero daemonesque sursum. Considerabis uiuas esse in deo uirtutes, imò uitas: quarum scintillis qui busdam in anima inde successis anima ad sublimia eleuatur. Post uero proemia seueriori censura animaduertit in impios, neque solum nefarias actiones, sed impudentiam quoque uerborum, imò et cogitationes ipsas contra diuinam dignitatem diligenter explorat: ac tres species impietatis in superioribus positas, in sex deducit: uidelicet in duo quamlibet partiendo. Tres enim illae in opinione contra deum falsa consistunt. Potest autem una cum falsa opinione iniquitas quoque morum concurrere: potest et tolerabilior aequitas. Cognosces hic et poenas maleficorum, haereticorum, superstitionum, illorum praeterea qui Pseudoprophetae cognominantur. Rursus quantum plebeam damnat superstitionem. Damnauit et supra poeticam, a qua plebea etiam confirmatur. Vbi uero Plato tam poeticam quam plebeam superstitionem improbat, et ante omnia humana officia, pietatem philosophicam ueneratur.

DIALOGVS DECIMVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

OST leges de caede uulneribusque & uerberibus, communis lex illa de omni ui sancitur, ut nemo ferat asportetque rem alienam, aut uicini re ulla utatur, nisi possidenti antea persuaserit: hinc enim mala omnia quae narrauimus, dependerunt, pendentque iam, & in posterum dependebunt. Reliquorum uero maxima sunt, petulantium iuuenum contumeliae atque iniuriae, quae tunc maxima, quando in sacra committuntur: praesertim cum in publica atque sancta, uel in tribuum aliquarum communionem, uel aliorum huiusmodi. Secundo uero loco habenda sunt, quando in sacra priuata atque sepulchra. Tertio quae in parentes seorsum ab his quae narrauimus. Quartum contumeliae iniuriaeque genus est, quando quis contemptis magistratibus, rem illorum abducit, uel ea utitur, antequam illis persuaserit. Quintum, cum cuius alicuius ciuilis dignitas laeditur uel offenditur, quod genus omnino ultionem poscit, atque his singulis communiter providere lex debet. De sacrilegio quidem summam di